

УДК [614.25:378](043.3)

Лариса ДУДІКОВА

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології
Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова,
м. Вінниця, Україна
e-mail: ldudikova@yahoo.com

ОБґРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПІЗНАВАЛЬНО-ПОШУКОВОМУ ЕТАПІ

У статті обґрунтовано педагогічні умови формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів на пізнавально-пошуковому етапі у медичних закладах вищої освіти. Йдеться про застосування інноваційних форм і методів навчання для оволодіння студентами уміннями і навичками професійно-етичної поведінки; моделювання занять, які імітують професійну діяльність на основі застосування інформаційно-комунікаційних технологій; налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів і викладачів з метою наслідування професійно-етичної поведінки у майбутній професійній діяльності; поетапне вирішення студентами завдань (задач) професійно-етичного характеру з ускладненням їх змісту на кожному курсі навчання; управління самостійною навчально-пізнавальною роботою студентів; забезпечення функціонування сприятливого для формування професійно-етичної компетентності освітнього університетського середовища; уведення спеціального факультативного курсу для поглибленого оволодіння етичними нормами професійної діяльності.

Ключові слова: професійно-етична компетентність, майбутні лікарі, педагогічні умови, технологія, пізнавально-пошуковий етап, медичні заклади вищої освіти.

Сучасні міжнародні вимоги до фахівців у галузі вищої медичної освіти визначають необхідність підготовки кваліфікованих, грамотних, психологічно і соціально компетентних лікарів. Результати аналізу освітніх програм підготовки студентів у медичних університетах указують на те, що сучасний лікар повинен володіти не лише когнітивними та поведінковими навичками прийняття клінічних рішень, а й навичками етичної поведінки в процесі професійної взаємодії з колегами, пацієнтами та їх родичами, високорозвиненими комунікативними навичками, професійними морально-етичними установками. Загалом сучасний лікар повинен у різних видах фахової діяльності мати високий рівень професійно-етичної компетентності.

Проблеми медичної освіти, формування особистості лікаря в аспекті деонтології, біоетики та медичної етики останнім часом були предметом досліджень як зарубіжних (О. Грандо, В. Кордюм, Т. Мішаткіна, А. Моруа, В. Поттер та ін.), так і українських дослідників (В. Демченко, В. Запорожан, Ю. Кундієв, В. Чешко та ін.). У працях сучасних науковців, присвячених проблемам медичної діяльності та освіти, також частково розглядаються різні аспекти проблеми формування професійно-етичної компетентності, зокрема професійно-важливі якості (В. Корзунін та ін.), особливості

професійного особистісного розвитку лікаря (В. Андронов, І. Гурвич, В. Зайцев, Л. Матвєєва, О. Одеришева, Т. Рум'янцева та ін.), зміст і структура професійно-особистісної культури (М. Тарашкіна та ін.), особливості формування професійно-комунікативної культури (С. Герасименко, Р. Карсон, О. Метса, М. Мусохранова, Л. Цветкова та ін.). Разом з тим комплексного дослідження формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах на сьогодні немає.

З огляду на це метою статті є обґрунтування педагогічних умов формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів на другому (пізнавально-пошуковому) етапі у вищих медичних навчальних закладах.

Для формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів на пізнавально-пошуковому етапі перша педагогічна умова передбачає застосування інноваційних форм і методів навчання для оволодіння студентами уміннями і навичками професійно-етичної поведінки. Значення цієї умови обумовлене тим, що, як зазначають А. Кузьмінський, В. Омеляненко, з огляду на актуальність проблеми необхідно використовувати різноманітні шляхи і засоби, які можуть впливати на процес морального становлення. Дослідники підкреслюють, що виховання

здійснюється на кожному квадратному метрі педагогічної площі [7, 266].

В. Сухомлинський у цьому контексті також вказує на велике значення проблемних ситуацій в освітньому процесі: «Не бійтесь затьмарити сонце золотого дитинства тим, що дитині буде важко, що вона, напружуючи свої зусилля, зробить більше, ніж, здавалося б, дозволяють їй маленькі сили» [15, 496]. Значення таких ситуацій, окрім усього, В. Сухомлинський визначає таким чином: «Радість праці – це передусім радість подолання труднощів, горде усвідомлення й переживання того, що ми, напружуючи фізичні й духовні сили, піднялись на вершину... Майстерність і мистецтво виховання в тому й полягають, щоб дати цю незрівняну радість кожній людині ще в той час, коли вона, як говорить народна мудрість, лежить поперек лавки» [15, 496].

На важливість використання проблемних методів навчання вказує також І. Бех. Дослідник зазначає, що формувати моральну поведінку молодих людей необхідно з урахуванням специфіки процесів морального розвитку, насамперед через створення умов, за яких у них би виникала природна необхідність приймати рішення самим. Необхідність приймати рішення самим, на думку вченого, розвиватиме у студентів внутрішню потребу моральної поведінки без примусу ззовні. Важливо також і те, що здатність розмірковувати, перш ніж діяти, спонукатиме студентів до самоаналізу, до тієї внутрішньої роботи, що закріплюватиме виховні впливи, стане основою для моральної поведінки у різних життєвих ситуаціях [3, 3–4].

Загалом учені вказують на необхідність закріплення вивчення моральних норм через створення ситуацій морального вибору, що в практиці вищої школи передбачає використання проблемних методів навчання. Значення використання проблемних методів полягає у тому, що у результаті використання проблемних учасники повинні вирішити проблему, усвідомити її і продуктивно вирішити, внаслідок чого відбувається зміна орієнтації в навчанні від отримування конкретних навичок до набуття особистісних і професійних якостей.

Окрім проблемних, серед важливих інноваційних методів формування професійно-етичної компетентності слід назвати ігрові методи. Сьогодні ігрові методи навчання І. Мельничук називає засобом повернення в освіту «олюднених знань» [8, 160]. Саме рольові ігри допомагають якнайкращим чином формувати професійні уміння студентів через розв'язування різних професійних проблем. Гра, на думку вченого, через моделювання і проектування окремих ігрових ситу-

ацій допомагає студентам усвідомити й визначитись зі своїм ставленням до різних ситуацій професійної діяльності, сформувати власне бачення себе в професії, визначитися з системою цінностей професійної діяльності [8, 171–172].

Таким чином, сучасні інноваційні методи допомагають організовувати навчання таким чином, щоб розвивати у студентів професійний світогляд, формувати навички застосування в житті накопичених знань. Вивчення різних аспектів етичної діяльності лікаря за допомогою таких методів допоможе студентам усвідомити, зрозуміти етичні цінності професійної діяльності, осмислити ситуації морального вибору. Використання інноваційних методів дозволить також формувати у студентів здатність здійснювати багатоаспектну оцінку ситуацій морального вибору.

Друга педагогічна умова формування професійно-етичної компетентності на пізнавально-пошуковому етапі стосується *моделювання занять, які імітують професійну діяльність, із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій*. Важливість цієї умови обумовлена тим, що, як зазначає Г. Атанов, «у процесі навчання його об'єкти повинні здійснювати навчальну діяльність, яка моделює майбутню професійну діяльність, а не просто накопичувати знання... Знання потрібні для того, щоб за їх допомогою виконувати різні дії, виконувати діяльність» [2, 14]. Дослідник підкреслює, що «кінцевою метою навчання є формування способу дій, тобто умінь, які забезпечують виконання майбутньої професійної діяльності», тому «...під час проектування та організації навчання первинне значення мають задана характером майбутньої спеціальності діяльність і дії, що становлять цю діяльність» [2, 13].

О. Рацул вважає, що головними перевагами інформаційно-комунікаційних технологій перед іншими технічними засобами у процесі системного розвитку майбутніх фахівців є гнучкість, можливість налаштування на різні методи й алгоритми навчання, а також індивідуальної реакції на дії окремого студента [11, 224]. Як підкреслює І. Роберт, застосування інформаційно-комунікаційних програм в навчальному процесі дозволяє індивідуалізувати і диференціювати процес навчання; розширити можливості контролю зі зворотним зв'язком і діагностикою; здійснювати самоконтроль і самокорекцію; організувати самопідготовку і тренінг; покращувати наочність; моделювати реальні процеси; посилювати мотивацію навчання [12].

Загалом комп'ютерні (зокрема, мультимедійні) засоби передачі інформації мають нелінійну структуру, основою якої є модель впізнання.

Багато переваг комп'ютера обумовлена саме можливістю застосування нелінійних технологій, що сприяють формуванню особистісно орієнтованої системи освіти, впровадженню активних методів навчання. Комп'ютер ефективно залучає студентів до активного навчання, забезпечуючи активну позицію студентів, допомагає вчити прийняття оптимального рішення, самостійного подання і контролю знань, формує уміння і навички здійснення експериментально-дослідницької роботи. Йдеться також про перехід процесу пізнання з категорії «вчити» в категорію «вивчати» ту чи іншу навчальну дисципліну усвідомлено і самостійно.

Таким чином, для формування професійно-етичної компетентності на пізнавально-пошуковому етапі велике значення має моделювання занять, які імітують професійну діяльність, із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, так як комп'ютер розширює можливість подання навчальної інформації та дозволяє якісно змінити контроль за діяльністю студентів.

Третя педагогічна умова формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів передбачає *налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів і викладачів з метою наслідування професійно-етичної поведінки у майбутній професійній діяльності*. Йдеться про те, що за традиційного підходу взаємодія будується на статусному домінуванні викладача, суб'єкт-об'єктних відносинах, де часто можливі випадки прояву егоцентризму викладача, зосередження на власних потребах, цілях, завданнях.

Головними ознаками педагогічного спілкування на суб'єкт-суб'єктній основі, зазначають І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос та ін., є:

- особистісна орієнтація співрозмовників – готовність бачити і розуміти співрозмовника, самоцінне ставлення до іншої людини;
- рівність психологічних позицій співрозмовників, відмова педагога від домінування, визнання права студента на свою думку;
- проникнення у світ почуттів і переживань, готовність прийняти точку зору співрозмовника, спілкування за законами взаємної довіри, коли партнери вслухаються, розділяють почуття, співпереживають;
- нестандартні прийоми спілкування, що є наслідком відходу від суто рольової позиції вчителя [10, 203–204].

Для підтримання суб'єкт-суб'єктної взаємодії, вважає Н. Волкова, викладач повинен сприяти духовному збагаченню студентів, поважати невичерпність і унікальність кожної людської особистості, організовувати педагогічний процес як духовну взаємодію в умовах психологічного комфо-

рту, інтелектуальної співпраці, співтворчості, діалогової культури, поєднувати педагогіку впливу з педагогікою взаємодії і фасилітації (лат. *facilitate* – стимулювати, активізувати), що й забезпечить взаємозбагачення, гармонійний розвиток і саморозвиток суб'єктів педагогічного впливу [5, 477].

Таким чином, для формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів важливе значення має налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів і викладачів з метою наслідування професійно-етичної поведінки у майбутній професійній діяльності, підтримання готовності майбутніх лікарів слідувати етичним нормам у професійній діяльності.

Четверта педагогічна умова формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів передбачає *поетапне вирішення студентами завдань (задач) професійно-етичного характеру з ускладненням їх змісту на кожному курсі навчання*.

Значення виконання завдань обумовлене тим, що, як зазначає Г. Атанов, по суті, саме розв'язування задач є механізмом виконання діяльності. Під кутом зору практичної діяльності такі завдання – це явне чи приховане запитання, відповідь на яке не очевидна і має вироблятися в декілька прийомів [2, 181]. На його думку, в сучасних уявленнях навчальне завдання – це будь-яке завдання, що постає перед об'єктом навчання, розв'язання якого спрямоване на досягнення навчальної мети [2, 183].

Цієї думки також дотримуються В. Галузяк, М. Сметанський і В. Шахов. Вони вважають, що для виховання моральних якостей важливо організувати діяльність молоді відповідно до моральних норм. Дослідники підкреслюють, що осмислення і переживання моральних цінностей бажано поєднувати з безпосереднім втіленням їх у поведінці молоді, у практичних діях колективу, в якому за педагогічно доцільного керівництва складаються відповідні взаємини: товариська взаємодопомога, дружба і солідарність [9, 67].

Загалом значимість використання професійно-орієнтованих завдань обумовлена наближенням їх предметної сфери та операцій і дій до практики професійної діяльності майбутніх лікарів. Виконання таких завдань забезпечить пізнання студентами нових граней теорій і найважливіших закономірностей процесів і явищ професійно-етичного життя, формування вмінь поєднувати різні режими роботи, координувати й регулювати необхідні процеси, відпрацьовувати різні комунікативні стратегії і тактики професійного спілкування, обміну інформацією у різних ситуаціях професійної взаємодії.

Відповідно до п'ятої педагогічної умови формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів важливе значення має *управління самостійною навчально-пізнавальною роботою студентів*. Щодо важливості самостійної роботи студентів О. Рудницька підкреслює, що «психіка людини формується, власне, у взаємодії з об'єктами її діяльності, а тому педагог з метою розвитку своїх учнів має створювати такі умови, які спонукали б їх до самостійної роботи» [13, 79].

Необхідність управління самостійною навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх лікарів в аспекті формування професійно-етичної компетентності обумовлена також тим, що у такому випадку їх діяльність набуває не стихійного, хаотичного, а цілеспрямованого і організованого характеру. Відмінними рисами управління самостійною роботою стає системний вплив на процес формування особистості студента, цілеспрямований характер цього впливу, науковість самого процесу управління на основі оптимальності та доцільності, єдність і взаємозв'язок змісту освіти з методами, формами, засобами його реалізації.

На думку А. Громцевої, для підготовки студентів до самоосвіти необхідно, щоб під час навчання відбувалося поступове нарощування управлінських функцій студента в усіх ланках навчальної діяльності та зростала вага елементів самоосвіти, забезпечуючи студентам більш активну позицію в навчанні» [6, 32]. Учені Б. Райський і М. Скаткін підкреслюють, що для включення самоосвіти у навчальний процес повинно передбачати послідовне навчання всіх студентів певних видів і прийомів самостійної роботи із збільшенням ступеня самостійності як на навчальних заняттях, так і при організації роботи в позааудиторний час, пропаганду самоосвіти і показ її значення в житті, заохочення студентів за використання інформації, отриманої шляхом самоосвіти, за успіхи в самостійній роботі щодо розширення знань [14, 75].

Важливо також врахувати думку З. Слєпканя, який веде мову про активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, мобілізацію викладачем за допомогою спеціальних засобів їхніх інтелектуальних, морально-вольових та фізичних зусиль на досягнення конкретних цілей навчання, розвитку й виховання [14, 70]. З урахуванням цього можна дати таке визначення: управління самостійною роботою майбутніх фахівців медичного профілю являє собою особливий рід діяльності, під час якої за допомогою планування, організації, виконання та контролю викладачі забезпечують організованість спільних зусиль і їх спрямованість на досягнення освітніх цілей формування професійно-етичної компетентності.

Таким чином, управління самостійною навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх лікарів задає певні вихідні рамки, форми організації, упорядковану, цілеспрямовану регуляцію їх роботи, яка набуває предметного, ціннісного змісту. Процес управління самостійною навчально-пізнавальною діяльністю буде успішним, якщо його буде належним чином сплановано, студенти знатимуть про те, що повинні робити і який результат необхідно отримати, якщо вони матимуть бажання і відповідні вміння. Управління самостійною навчально-пізнавальною роботою студентів передбачає планування, організацію, виконання та контроль для досягнення необхідних освітніх цілей та формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів.

Шоста педагогічна умова формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів стосується *організації сприятливого для формування професійно-етичної компетентності освітнього університетського середовища*. Щодо цього М. Фіцула зазначає, що «ефективність морального виховання студентів визначають такі чинники: створення у вищому навчальному закладі психологічного клімату поваги до моральних норм, правил людського співжиття; відповідність змісту морального виховання його меті й рівню морального розвитку студентів, особливостей їх майбутньому фаху; своєчасне вжиття виховних заходів, акцентування уваги на запобіганні аморальним явищам у студентському середовищі; підтвердження декларованих педагогами моральних принципів їх моральною практикою, яка б відповідала найвищим критеріям моральності» [16, 246].

Цю думку поділяє і І. Бех. Він підкреслює, що ефективність виховного процесу залежить від специфіки всіх складових виховного простору, від оптимального використання їхніх можливостей. Викладач повинен брати до уваги виховний потенціал кожного компонента виховного простору і все те, що вони можуть внести у загальний виховний процес. Педагогічне організування виховного простору є важливим способом його вдосконалення, хоча, підкреслює дослідник, це не розв'язує усіх проблем. І. Бех вважає, що для протидії неорганізованому середовищу, яке стихійно (часто деструктивно) впливає на молодь, слід звертати увагу на те, щоб молоді люди набували досвіду боротьби з негативними явищами середовища. Отже, виховний простір – це середовище, в якому має розгортатися процес особистісного удосконалення усіх його учасників – і вихованців, і вихователів [4, 91–92].

Етика взаємин викладача зі студентами також передбачає створення відповідного освітнього середовища, яке сприяє спільному процесу пізнання,

праці, відпочинку, формуванню позитивної мотивації навчання, самоповаги і віри особистості у власні сили [17, 89]. Дослідниця підкреслює, що розвиток моральних почуттів студента потребує від педагога створення емоційного фону, «етичного заряду» (А. Шемшуріна). Його вибудовують шляхом поєднання етичної установки на доброзичливість і повагу в стосунках з іншими людьми і формами запобігання конфліктній ситуації. Це узгоджується з висновками Ш. Амонашвілі та В. Загвазінського про освітні паритети і пріоритети: духовне зростання особистості, екологічна чистота підходу до природи студента можуть відбуватися тільки на основі віри в його природжену місію і можливості [17, 81].

З урахуванням сутності освітнього середовища як можливостей навчання за допомогою особливого «навчального середовища», насамперед сукупності системних формувальних впливів предметного, соціального й інформаційного середовищ, можна стверджувати, що для створення належного освітнього середовища, необхідного для формування професійно-етичної компетентності, як свідчать результати опрацювання наукової літератури, важливо сприяти становленню «професійного способу життя установи» через надання студентам можливостей брати участь у різних сферах культурного життя навчального закладу, прилучення до професійної діяльності.

Окрім цього, як зазначає Т. Фішман, у навчальному закладі важливе значення має формування етосу, що не сприймає академічної нечесності. Це, зокрема, фабрикавання і фальсифікація оцінок, хабарництво, професорська нечесність та ін. Йдеться про академічну добродішність – відданість таким фундаментальним цінностям, як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та мужність [18]. Значення підтримання у навчальному закладі академічної добродішності полягає у тому, студенти повинні бути впевнені у тому, що хорошу оцінку можна заробити насамперед чесною працею, а не обманом. Йдеться про необхідність дотримання моральних норм усіма представниками навчальної спільноти [1, 94].

Важливе значення має також збагачення культурного середовища навчального закладу, насамперед за допомогою широкого використання можливостей музеїв, різних засобів комунікацій, зокрема зустрічей з відомими лікарями, колективами медичних закладів і т.п. Обов'язково слід

врахувати необхідність відповідних інформаційних ресурсів для організації освітнього процесу. Йдеться про належне методичне забезпечення аудиторної та самостійної роботи студентів, потужний бібліотечний фонд, достатність ресурсів для використання у навчальному процесі комунікаційно-інформаційних технологій. Необхідно також належно організувати всі простори освітньої установи для різноманітної діяльності студентських співтовариств, зокрема наукових.

Комплекс зазначених заходів дозволить перенести акцент у діяльності викладача з активного педагогічного впливу на особистість студента на сферу самостійної діяльності майбутніх лікарів, тобто у сферу «навчального середовища», де відбувається їх самонавчання й саморозвиток. За таких умов задіюватимуться механізми внутрішньої активності студентів у взаємодії із середовищем, формуватиметься початковий досвід професійної діяльності. Освітнє середовище стане сукупністю можливостей для навчання майбутніх лікарів, для прояву їх здібностей, засобом для самоосвіти й удосконалення.

Відповідно до концепції та технології формування професійно-етичної компетентності на пізнавально-пошуковому етапі важливе значення мають застосування інноваційних форм і методів навчання для оволодіння студентами уміннями і навичками професійно-етичної поведінки; моделювання занять, які імітують професійну діяльність на основі застосування інформаційно-комунікаційних технологій; налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів і викладачів з метою наслідування професійно-етичної поведінки у майбутній професійній діяльності; поетапне вирішення студентами завдань (задач) професійно-етичного характеру з ускладненням їх змісту на кожному курсі навчання; управління самостійною навчально-пізнавальною роботою студентів; забезпечення функціонування сприятливого для формування професійно-етичної компетентності освітнього університетського середовища; уведення спеціального факультативного курсу для поглибленого оволодіння етичними нормами професійної діяльності.

Перспективами подальших наукових розвідок є обґрунтування педагогічних умов формування професійно-етичної компетентності майбутніх лікарів на третьому (визначальному) етапі у вищих медичних навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с.
2. Атанов Г. О. Знання як засіб навчання: навч. посібник. К.: Кондор, 2008. 236 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2 кн. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280 с.

4. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. К. : Академвидав, 2012. 256 с. (серія «Альма-матер»)
5. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. 4-те вид. стереотип. К. : Академвидав, 2012. 616 с. (Серія «Альма-матер»)
6. Громцева А. К. Формирование у школьников готовности к самообразованию. М.: Педагогика, 1983. 145 с.
7. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. 2-е вид., перероб. і доп. К.: знання-прес, 2004. 445 с. (Навчально-методичний комплекс з педагогіки).
8. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій (монографія). Тернопіль: Економічна думка, 2010. 326 с.
9. Педагогіка: Навч. посібник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. 5-е вид. випр. і доп. Вінниця: Видовництво ТОВ фірма «Планер», 2012. 400 с.
10. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. К.: Вища шк., 1997. 349 с.
11. Рацул О. А. Розвиток інформаційної культури майбутніх соціальних педагогів: теоретичний та методичний аспекти: (Монографія). – Кіровоград: ПП «Ексклюзив-систем», 2015. 344 с.
12. Роберт І. В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. М.: ИИО. РАО, 2010. 140 с.
13. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.
14. Руководство самообразованием школьников. Под ред. Б. Ф. Райского, М. Н. Скаткина. М.: Просвещение, 1983. 127 с.
15. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2005. 239 с.
16. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. шк, 1976. Т. 1. 654 с.
17. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. К.: «Академвидав», 2006. 352 с. (Альма-матер).
18. Хоружа Л. Л. Етичний розвиток педагога : навч. посіб. к.: академвидав, 2012. 208 с. (серія «Альма-матер»).
19. Fishman T. The Fundamental Values of Academic Integrity (2nd edition) [Electronic resource]. – International Center for Academic Integrity, Clemson University. 2014. Available at. – Access mode : http://www.academicintegrity.org/icaai/assets/AUD_Integrity_Quotes.pdf

References

1. Finikov T. V., Artiukhov A. Ye. (2016). Akademichna chesnist yak osnova staloho rozvytku universytetu [Academic honesty as the basis of sustainable university development]. Mizhnarod. blahod. fond «Mizhnarod. fond. doslidzh. osv. polityky»; za zah. red.. K. : Takson. 234 p. [in Ukrainian].
2. Atanov H. O. (2008). Znannia yak zasib navchannia: navch. posibnyk [Knowledge as a means of learning: teach. manual]. K.: Kondor. 236 p. [in Ukrainian].
3. Bekh I. D. (2003). Vychovannia osobystosti. U 2 kn. Kn. 1. Osobystisno oriietovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnolohichni zasady. [Education of the person .. In 2 books. Book 1. Personally oriented approach: theoretical and technological principles] K. : Lybid. 280 p. [in Ukrainian].
4. Bekh I. D. (2012). Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku : navch. posib. [Personality in the space of spiritual development: teach. manual] K. : Akademydav. 256 p. (seriia «Alma-mater»). [in Ukrainian].
5. Volkova N. P. (2012). Pedahohika [Pedagogy]: navch. posib. 4-te vyd. stereotyp. K. : Akademydav. 616 p. (Serii «Alma-mater»). [in Ukrainian].
6. Gromtseva A. K. (1983). Formirovanie u shkolnikov gotovnosti k samoobrazovaniyu [Formation of school readiness for self-education]. M.: Pedagogika. 145 s. Tekst dlya perekladu
7. Kuzminskyi A. I., Omelianenko V. L. (2004). Pedahohika [Pedagogy] : Pidruchnyk. 2-e vyd., pererob. i dop. K.: znannia-pres. 445 p. [in Ukrainian].
8. Melnychuk I. M. (2010). Teoriia i praktyka profesiinoy pidhotovky maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii (monohrafiia) [Theory and practice of training future social workers by means of interactive technologies (monograph)]. Ternopil: Ekonomichna dumka. 326 p. [in Ukrainian].
9. Haluziak V. M., Smetanskyi M. I., Shakhov V. I. (2012). Pedahohika: Navch. posibnyk [Pedagogy: Teaching manual]. 5-e vyd. vypr. i dop. Vinnytsia: Vydovnytstvo TOV firma «Planer». 400 p. [in Ukrainian].
10. Ziazun I. A., Kramushchenko L. V., Kryvonos I. F. (1997). Pedahohichna maisternist: pidruchnyk [Pedagogical skill: textbook]. Za red. I. A. Ziazuna. K.: Vyshcha shk. 349 p. [in Ukrainian].
11. Ratsul O. A. (2015). Rozvytok informatsiinoi kultury maibutnykh sotsialnykh pedahohiv: teoretychni ta metodychni aspekty [Development of informational culture of future social pedagogues: theoretical and methodical aspects (Monograph)]; (Monohrafiia). – Kirovohrad: PP «Eksklyuziv-system». 344 p. [in Ukrainian].
12. Robert I. V. (2010). Sovremennyye informatsionnyie tehnologi v obrazovanii: didakticheskie problemy; perspektivy ispolzovaniya [Modern information technologies in education: didactic problems; prospects for using]. M.: IIO. RAO. 140 p. [in Russian].
13. Rudnytska O. P. (2005). Pedahohika: zahalna ta mystetska: navchalnyi posibnyk [Pedagogy: general and artistic: a manual]. – Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. 360 p. [in Ukrainian].
14. Rayskiy B. F., Skatkin M. N. (1983). Rukovodstvo samoobrazovaniem shkolnikov [Leadership of self-education of school-children]. Pod red.. M.: Prosveschenie. 127 p. [in Russian].
15. Sliepkan Z. I. (2005). Naukovi zasady pedahohichnoho protsesu u vyshchii shkoli [Scientific principles of pedagogical process in high school]: Navch. posib. K.: Vyshcha shk. 239 p.
16. Sukhomlynskiy V. O. (1976). Problemy vychovannia vsebichno rozvynenoi osobystosti. Vybrani tvory : v 5 t. [Problems of education of a fully developed personality. Selected Works: 5 t.]. Kyiv : Rad. shk. T. 1. 654 p. [in Ukrainian].
17. Fitsula M. M. (2006). Pedahohika vyshchoi shkoly: Navch. posib. [Pedagogy of the Higher School: Teaching. manual]. K.: «Akademydav». 352 p. (Alma-mater). [in Ukrainian].

18. Khoruzha L. L. (2012). Etychnyi rozvytok pedahoha : navch. posib. [Ethical development of the teacher: teach. manual]. K.: akademvydav. 208 p. (seriia «Alma-mater»). [in Ukrainian].
19. Fishman T. (2014). The Fundamental Values of Academic Integrity (2nd edition) [Electronic resource]. – International Center for Academic Integrity, Clemson University. Available at. – Access mode : http://www.academicintegrity.org/ica/assets/AUD_Integrity_Quotes.pdf [in English].

Дудикова Л. В. Обоснование педагогических условий формирования профессионально-этической компетентности будущих врачей в медицинских учреждениях высшего образования на познавательном-поисковом этапе

В статье обоснованы педагогические условия формирования профессионально-этической компетентности будущих врачей на познавательном-поисковом этапе в медицинских учреждениях высшего образования. Речь идет о применении инновационных форм и методов обучения для овладения студентами умениями и навыками профессионально-этического поведения; моделирование занятий, которые имитируют профессиональной деятельности на основе применения информационно-коммуникационных технологий; налаживание субъект-субъектного взаимодействия студентов и преподавателей с целью подражания профессионально-этического поведения в будущей профессиональной деятельности; поэтапное решение студентами задач (задач) профессионально-этического характера с усложнением их содержания на каждом курсе обучения; управления самостоятельной учебно-познавательной работой студентов; обеспечение функционирования благоприятной для формирования профессионально-этической компетентности образовательной университетской среды; введения специального факультативного курса для углубленного овладения этическими нормами профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессионально-этическая компетентность, будущие врачи, педагогические условия, технология, познавательный-поисковый этап, медицинские учреждения высшего образования.

Dudikova L. Argumentation of pedagogical conditions for the formation of future doctors' professional and ethical competence at higher medical educational institutions at the cognitive-search stage

The author emphasizes that the current international requirements for specialists in the field of higher medical education determine the need for qualified, sophisticated, psychologically and socially competent doctors with a high level of professional and ethical competence. The problems of medical education, the formation of the physician's personality in the aspect of deontology, bioethics and medical ethics have recently been the subject of research by both foreign and Ukrainian researchers. At the same time, there is no comprehensive study of the formation of future doctors' professional and ethical competence at higher medical educational institutions. The author has developed the concept and the technology of professional and ethical competence formation that comprises three stages.

The article gives proofs for pedagogical conditions for the of future physicians' professional and ethical competence formation at the cognitive-search stage at higher medical educational institutions. It describes application of innovative teaching forms and methods to make students master skills and abilities of professional and ethical behavior; simulation lessons of professional activity on the basis of information and communication technologies application; establishment of the subject-subjective interaction of students and teachers in order to impose professional and ethical conduct in their future professional activities; stage-by-stage students' task solving of a professional and ethical nature with the gradual complication of their content at each following study year; management of students' independent educational and cognitive work; ensuring the functioning of a favorable university environment for the professional and ethical competence formation; introduction of a special elective course for profound learning of professional ethical norms.

The aspects for further scientific research are the argumentation of the pedagogical conditions for future physicians' professional and ethical competence formation at the third (determinative) stage at higher medical educational institutions.

Key words: professional and ethical competence, future doctors, pedagogical conditions, technology, cognitive-search stage, higher medical educational institutions.

Стаття надійшла до редколегії 06.05.2018